

27.2.2013

Dnro 4168/4/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuja

Esittelijä: Tarkastaja Peter Fagerholm

POLIISIN TULISI PARANTAA OHJEITTAAN LAPSIKAAPPAUSTEN ESTÄMISEKSI

1 KANTELU

A arvosteli oikeusasiamiehelle 13.11.2011 osoittamassaan kirjeessä Lappeenrannan poliisiaseman päivystäjän toimintaa ja neuvoja.

A kertoi olevansa avioliitossa Venäjän kansalaisen B:n kanssa. B oli uhannut viedä heidän yhteiset lapsensa pysyvästi Venäjälle. Tämän takia A kertoo ottaneensa lastensa passit haltuunsa, jotta B ei voisi toteuttaa uhkaustaan.

Lappeenrannan poliisista oli 17.10.2010 soitettu A:lle, koska B oli mennyt poliisiasemalle kertoamaan lastensa passiongelmista. Päivystäjänä toiminut poliisimies oli vaatinut A:ta rangaistuksen uhalla luovuttamaan lasten passit B:lle.

A oli kertonut päivystäjälle pelkäävänsä B:n vievän lapset uhkauksensa mukaisesti Venäjälle, eikä hän tämän vuoksi halunnut luovuttaa lasten passeja B:lle.

A oli myös kysynyt päivystäjältä, voisiko hän käydä tekemässä rikosilmoituksen vaimonsa tekemästä pahoinpitelystä. Päivystäjä oli vastannut, että ilmoituksen voi tehdä myöhemminkin ja kehotti häntä miettimään asiaa.

A:n mukaan päivystäjän toiminta ja neuvot auttoivat omalta osaltaan A:n lapsien kaappaamisesta Venäjälle. Päivystäjä ei ollut kertonut hänelle isän oikeuksista ja poliisilla olisi ollut mahdollisuus ottaa lasten passit poliisin haltuun lisäselvityksen saamiseksi. Lisäksi hän kysyi, oliko poliisin toiminta tasapuolista molempia vanhempia kohtaan, olisiko lasten passit voinut peruuttaa ja olisiko rikosilmoituksen kirjaaminen voinut estää B:n ja lasten maasta poistuminen.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Saadut selvitykset

Vanhempi rikoskonstaapeli C:n selvitys

Lappeenrannan poliisiaseman poliisipäivystyksessä työskentelevän C:n käsityksen mukaan B oli käynyt poliisipäivystyksessä sunnuntaina 16.10.2011 eikä 17.10. (maanantai) niin kuin A:n kantelussa esitetään.

C:n mukaan B oli tullut poliisipäivystykseen ja kertonut olevansa menossa tapaamaan sukulaisia Venäjälle. Hänen miehensä oli kuitenkin ottanut lasten passit haltuunsa, koska epäili B:n vievän lapset vastoin tämän tahtoa Venäjälle. B:n mukaan hän oli vierailut lastensa kanssa Venäjällä aikaisemminkin, eikä tämä matka poikkeaisi aikaisemmista matkoista.

C kertoo soittaneensa A:lle ja kysyneensä häneltä tilanteesta. A oli kertonut ottaneensa lasten passit haltuunsa, koska pelkäsi B:n vievän lapset Venäjälle, eikä hän näkisi heitä enää. C oli kertonut A:lle, ettei ole oikea tapa ottaa lasten passit haltuunsa. C kiistää sanoneensa A:lle, että hän voisi syyllistyä varkauteen, mikäli ei palauta passeja. Hän kuitenkin kertoo sanoneensa, että repimällä toisten passeja A voisi syyllistyä rikokseen.

A oli kysynyt, muuttuisiko tilanne, jos hän kertoo B:n pahoinpidelleen häntä. C oli kertonut mahdollisuudesta tehdä asiasta rikosilmoitus ja hän opasti A:ta käymään lääkärissä näyttämässä vammojaan. C oli opastanut A:ta tekemään rikosilmoituksen hänen palattuaan Suomeen. A oli lisäksi kysynyt viraston aukioloajoista ja kertonut tulevansa vielä samana päivänä poliisiasemalle selvittämään asiaa. Hän ei kuitenkaan koskaan saapunut.

C muistaa hyvin keskustelun A:n ja B:n kanssa. Tuona päivänä ei ollut paljon asiakkaita, ja tapaus oli ainoa, jonka johdosta C muistaa olleensa molempiin osapuoliin yhteydessä.

C:n mukaan sekä B että A olivat molemmat huomattavasti kiihtyneitä asiaa hoidettaessa. Hän sai kuitenkin puhelun lopulla tilanteen rauhoittumaan ja A lupautui antamaan passit B:lle.

C kiistää missään vaiheessa ”vaatimalla vaatineensa” A:ta palauttamaan passeja B:lle.

Rikosylikomisario D:n vastine

D:n mukaan vastaavantyyppiset riitatilanteet ovat hyvin yleisiä poliisin rikosilmoitusten vastaanotossa. Todelliset lapsikaappaus-tapaukset ovat sen sijaan hyvin harvinaisia. Hänen mukaansa C on pyrkinyt ratkaisemaan tilanteen keskustelemalla molempien osapuolten kanssa. Hänen käsityksensä mukaan C pääsikin oman käsityksensä mukaan asiassa molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

D katsoo, että näin jälkikäteen tarkastellen olisi ollut perusteltua keskustella asiasta Etelä-Karjalan poliisilaitoksen yleisjohtajana toimineen henkilön kanssa. Lisäselvityksiä olisi ollut saatavilla myös lastensuojeluviranomaiselta, sosiaalipäivystyksen kautta. Lisäksi olisi ollut mahdollista saada menettelytapaohjeita muun muassa ulkoministeriöltä. Jälkikäteen arvioituna hän pitää kuitenkin mahdottomana arvioida, olisiko ko. keskustelujen jälkeen ratkaisu tilanteessa ollut erilainen.

D:n mukaan olisi lisäksi ollut mahdollista, jos se olisi katsottu tarpeelliseksi, ottaa lasten passit poliisiviranomaisen haltuun, mahdollista passilain mukaista passin peruuttamista varten.

Sillä seikalla, kirjattiinko rikosilmoitus epäilyistä pahoinpitelystä, ei D:n näkemyksen mukaan ole ollut merkitystä tapahtumien kululle tai varsinkaan asian ratkaisuun. Ristiriitaiseksi on D:n mukaan kuitenkin jäänyt se, millaiset ohjeet rikosilmoituksen tekemisestä A:lle annettiin.

D toteaa lopuksi, että Etelä-Karjalan poliisilaitoksessa ollaan laatimassa paikallista ohjeistusta kansanvälisiä lapsikaappaustilanteita varten. Ohjeistus on tavoitteena saada valmiiksi vuoden 2012 aikana. D:ltä vuoden 2013 alussa saadun tiedon mukaan ohjeistus ei ole vielä valmistunut.

Etelä-Karjalan poliisilaitoksen lausunto

Etelä-Karjalan poliisilaitoksen mukaan C:llä ei ole ollut lakiin perustuvaa oikeutta vaatia A:ta luovuttamaan passit B:lle. Asiassa todetaan kuitenkin jääneen epäselväksi, oliko C tällaista suoranaista vaatimusta esittänyt.

Poliisilaitoksen mukaan ilmoituksen kirjaamatta jättämistä lukuun ottamatta C:n menettely on ollut hallintolain ja poliisilain sekä näiden periaatteiden mukaista. C on pyrkinyt edistämään sovinnollisuutta sekä antamaan osaamisensa puitteissa neuvontaa. Hän on kuullut molempia osapuolia ja siten hänen toimintansa voidaan katsoa olleen tasapuolista.

Passien peruuttaminen ei poliisilaitoksen mukaan ole ollut mahdollista, koska valmiuksia tällaisen päätöksen tekemiseen ei poliisilaitoksen palvelupäivystyksen henkilöstöllä ole ollut. Väliaikainen haltuunotto ei myöskään ole ollut mahdollista, koska passin väliaikainen haltuun otaminen on mahdollista ainoastaan passilain 24 §:n 2 momentin mainituissa tapauksissa, joihin ei kuitenkaan kuulu lapsikaappausepäily. Poliisilaitos toteaa vielä, että passilain mukaan on mahdollista peruuttaa passi henkilöltä, jota on syytä epäillä rikoksesta, josta voi seurata yli vuoden vankeus ja esitutkinta on kesken. Käytännössä rikosilmoituksen tekemisellä ei olisi ollut vaikutusta asiaan.

Poliisilaitos toteaa lopussa, että vastaavanlaiset yhteydenotot poliisiin ovat varsin tavanomaisia ilman, että kyse olisi tosiasiallisesta lapsikaappauksen uhasta. Tilanteen arviointi vaatii poliisilaitoksen mukaan erityistä ammattitaitoa. Tässä tapauksessa harkinta poliisin toimenpiteistä on jäänyt yksin C:n näkemysten varaan. Harkinta ja ratkaisut asiassa olisivat vaatineet laajempaa juridista osaamista kuin mitä C:n tehtävissä on edellytetty. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan oikeampi menettely asiassa olisi ollut pidättäytyä ottamasta kantaa suuntaan taikka toiseen ja kääntyä poliisilaitoksen yleisjohtajana toimineen päällystöön kuuluvan poliisimiehen puoleen ja kysyä tältä menettelytapaohjeita. Yleisjohtaja olisi voinut harkintansa mukaan olla yhteydessä ulkoministeriöön sekä muihin viranomaisiin ja päättää tarvittavista toimenpiteistä.

Poliisihallituksen lausunto

Poliisihallitus viittaa omana lausuntonaan edellä mainittuihin lausuntoihin ja selvityksiin ja toteaa, että sillä seikalla, kirjattiinko rikosilmoitus epäilyistä pahoinpitelyrikoksesta, ei Poliisihallituksen käsityksen mukaan ole ollut merkitystä tapahtumien kululle. Poliisihallituksen mukaan näyttää siltä, ettei A ollut varsinaisesti tekemässä rikosilmoitusta, vaan enemminkin hän tiedusteli pahoinpitelyasian vaikutusta tilanteeseen. Päivystäjä oli antanut A:lle toimintatapaohjeita pahoinpitelyasiaan liittyen. Poliisihallituksen mukaan vaihtoehtoinen menettelytapa olisi ollut kirjata A:n ilmoitus.

Poliisihallitus toteaa, että olisi ollut perusteltua, että C olisi keskustellut passiasiaasta yleisjohtajan kanssa, jolla on laajempi juridinen osaaminen käsillä olevan kaltaisissa asioissa. Mitä todennäköisimmin tällä tavoin olisi tullut arvioitavaksi mahdollinen lisäselvityksen hankkiminen lastensuojeluviranomaisilta tai konsultointi ulkoministeriöön.

Poliisihallitus katsoo kuitenkin C:n toimineen sovinnollisuutta edistäen.

3.2

Kannanotto

3.2.1

C:n menettelyn arviointi

Vaativuus passien palauttamisesta

Saadut selvitykset viittaavat siihen, että C oli ainakin jossain muodossa esittänyt asian niin, että A:lle oli syntynyt käsitys siitä, että hän on velvollinen palauttamaan passit B:lle. A:n mukaan C oli toistanut hänelle vaatimuksensa passien palauttamisesta. C kuitenkin kiistää ”vaativuudella vaatineensa” passien palauttamista, mutta hän ei suoranaisesti kiistä käyneensä tällaista keskustelua A:n kanssa. Hän kuitenkin kiistää väittäneensä, että A voisi syyllistyä varkauteen, mikäli hän ei palauta passeja B:lle.

Poliisilain 26 §:n mukaan poliisimiehellä on poliisilaissa tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Edellytyksenä käskyvallan olemassaololle on, että sille löytyy muuhun lainsäädäntöön perustuva toimivalta.

Voin tässä yhtyä poliisilaitoksen näkemykseen, että C:llä ei ole tässä tapauksessa ollut lakiin perustuvaa oikeutta ainakaan vaatia A:ta luovuttamaan passit B:lle. Kyse on ollut lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 5 §:n tarkoittamasta huoltajien yhteistoiminnasta, jossa kummallakin huoltajalla on yhtäläiset oikeudet.

Tällaisissa neuvontatilanteissa tulisi lisäksi huomioida, että vaikka poliisi ei esittäisikään suoranaista vaatimusta, tavallinen kansalainen voi helposti kokea poliisimiehen esittämät pyynnöt kehotukseksi tai käskyksi, josta ei ole juurikaan mahdollisuutta kieltäytyä. Tämä siitä huolimatta, vaikka viranomaisella ei olisi lakiin perustuva oikeutta velvoittaa toista toimimaan tietyllä tavalla.

Tapauksessa ei voida mielestäni sivuuttaa sitä, että passien palauttaminen on mahdollistanut lasten viemisen Venäjälle. Pidän kuitenkin hieman ongelmallisena arvioida, minkälainen painoarvo C:n neuvoille on annettava, koska käytettävissäni olevan aineiston perusteella en voi arvioida käydyn keskustelun sisältöä tarkemmin. Ottaen kuitenkin huomioon, että C:lle oli viimeistään puhelun aikana selvinnyt syy A:n menettelylle passien suhteen, olisi ollut perustellumpaa, että C olisi kiinnittänyt enemmän huomiota lapsikaappausepäilyyn. Nyt näyttää siltä, että asia on pidetty enemmän omaisuusriitana kuin varsinaisena lapsikaappausongelmana.

Pidän riittävänä toimenpiteenä kiinnittää vastaisen varalle C:n huomiota edellä esittämiini näkökohtiin.

Rikosilmoituksen kirjaaminen

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentissa on säädetty, että kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava.

Poliisin tehtäviin kuuluu asiakkaiden neuvominen ja ohjeiden antaminen poliisin alaan kuuluvien asioiden suhteen hyvän hallinnon vaatimusten edellyttämällä tavalla. Poliisin ei tule pyrkiä ohjaamaan asianomistajan päätöksentekoa siihen suuntaan, että tämä jättäisi tekemättä rikosilmoituksen. Ilmoittajia saatetaan kuitenkin jossain määrin opastaa tekemään rikosilmoitus siinä vaiheessa, kun hän saa asiaan paremman selvyyden.

Selvitysten perusteella näyttää selvältä, ettei C ainakaan kieltäytynyt ottamasta vastaan A:n ilmoitusta. Tilanne ei myöskään näytä olleen sellainen, että A olisi vaatinut ilmoituksen välittämistä kirjaamista. Hän on kertonut kysyneensä poliisilta, voisiko hän käydä tekemässä rikosilmoituksen B:n tekemästä pahoinpitelystä. Voin yhtyä Poliisihallituksen näkemykseen siitä, että selvitysten perusteella näyttää siltä, että A ei ollut varsinaisesti tekemässä rikosilmoitusta, vaan enemminkin hän oli tiedustellut pahoinpitelyasian vaikutusta tilanteeseen. C on oman kertomansa mukaan kehottanut A:ta menemään lääkäriin ja kertonut, että hän voi tehdä rikosilmoituksen myöhemminkin palauttaan työmatkalta.

Ei ole aihetta epäillä, etteikö C olisi ollut tietoinen ilmoitusten kirjaamista tai asianmukaista asiakaspalvelua koskevista velvollisuuksistaan. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, ettei ole osoitettu hänen menetelleen tässä tilanteessa virheellisesti jättäessään ilmoituksen kirjaamatta.

Kokonaistilanteen arviointi

Minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö C olisi parhaansa mukaan pyrkinyt asiassa jonkinlaiseen sovintoon. Hän on kertonut kohdanneensa aikaisemmin vastaavanlaisia tilanteita.

Voin kuitenkin yhtyä poliisilaitoksen ja Poliisihallituksen näkemyksiin siitä, että paras toimintatapa kokonaistilannetta arvioiden olisi ollut pidättäytyä ottamasta kantaa suuntaan taikka toiseen ja kääntyä poliisilaitoksen yleisjohtajana toimineen päällystään kuuluvan poliisimiehen puoleen ja kysyä tältä menettelytapaoheja. Tilanne on vaatinut laajempaa juridista osaamista, kuten poliisilaitoksen lausunnossa todetaankin.

Selvityksien perusteella A:lla on ollut perusteltu syy epäillä lapsikaappauksen uhkan olevan olemassa. Hän oli varautunut tähän ottamalla lasten passit haltuunsa. Hän oli esittänyt poliisille huolensa siitä, että mikäli hän palauttaa passit B:lle, tämä tulee toteuttamaan uhkauksensa lapsikaappauksesta. Näin todellisuudessa myös kävi. C:n olisi mielestäni tullut ymmärtää asian vakavuus. Hän ei kuitenkaan käyttänyt hyväkseen mahdollisuutta konsultoida yleisjohtajaa, jolloin ei myöskään voitu laajemmin pohtia niitä vaihtoehtoja, jotka mahdollisesti olisi ollut käytettävissä A:n epäilemän lapsikaappauksen estämiseksi. Lisäksi olisi mielestäni ollut perusteltua konsultoida ainakin sosiaaliviranomaisia, koska heillä on myös toimivaltaa. Nyt tilanteen hoitaminen on jäänyt täysin C:n neuvojen varaan.

Katson siis, että C:n olisi ollut perusteltua toimia toisin ja ottaa yhteyttä poliisilaitoksen yleisjohtajaan. Pidän riittävänä toimenpiteenä kiinnittää C:n huomiota edellä esittämiini näkemyksiin. (Lapsikaappauksen ehkäisyä yleisemmin käsittelen kohdassa 3.2.3)

Minulla ei ole syytä epäillä, etteikö C neuvonnassaan kiinnittänyt asianmukaisesti huomiota asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun.

3.2.2

Passien ottaminen poliisin haltuun

A on kirjeessään kysynyt, olisiko poliisilla ollut lain mukaan mahdollisuus peruuttaa lasten passit. Lisäksi hän on sitä mieltä, että poliisilla olisi ollut mahdollisuus ottaa lasten passit haltuunsa asian selvittämisen ajaksi.

Passilain 7 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen passihakemukseen tulee liittää hänen huoltajensa suostumus.

Passilain 21 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan passi voidaan peruttaa jos huoltaja tai sosiaalilautakunta on peruuttanut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun suostumuksensa. Vaikka laissa ei ole määritetty muotovaatimuksia, ilmoitus tulisi käytännössä tehdä kirjallisesti. Tämän jälkeen poliisin tulisi ennen mahdollista passien peruuttamispäätöstä kuulla lasten huoltajia. Vaikka huoltaja on peruuttanut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun suostumuksensa, passi voidaan jättää peruuttamatta, jos peruuttaminen olisi selvästi vastoin lapsen etua ja voidaan pitää ilmeisenä, ettei lasta vastoin huoltajan suostumusta viedä toiseen valtioon muuten kuin tilapäisesti. Sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin on velvollinen antamaan lausunnon siitä, onko passin peruuttaminen selvästi vastoin lapsen etua.

Edellytyksistä passin ottamiselle viranomaisen haltuun säädetään passilain 24 § 1 momentissa. Siinä todetaan, että peruutettu passi otetaan viranomaisten haltuun. Jos passi on peruutettu, passinhaltijan tai sen, joka pitää passia hallussaan, on viranomaisen vaatimuksesta luovutettava passi viranomaiselle.

Passilain 24 §:n 2 momentin mukaan, passi voidaan ottaa väliaikaisesti viranomaisen haltuun ennen peruuttamispäätöksen tekemistä, a) jos passi sisältää ilmeisen virheellisuuden tai passi on siten turmeltunut, ettei sitä voida enää pitää luotettavana tunnistamis- tai matkustusasiakirjana, b) sen merkintöjä on muutettu, taikka siinä on muita kuin viranomaisen merkintöjä taikka, c) jos sitä käyttää muu kuin se, jolle passi on myönnetty.

Passilaki ei siis anna poliisille mahdollisuutta ottaa passi väliaikaisesti haltuunsa esimerkiksi lapsikaappausepäilyn vuoksi. Tähän on kiinnitetty huomiota myös poliisilaitoksen lausunnossa. Passin ottaminen viranomaisen haltuun vaatii ensin hallinnollisen peruuttamispäätöksen. Tällaisen päätöksen tekeminen ei poliisilaitoksen mukaan ole ollut mahdollista poliisipäivätyksessä.

Passilain 15 §:n 1 momentin mukaan passi voidaan evätä henkilöltä, jonka todennäköisin syin epäillään syyllistyneen rikokseen, josta saattaa seurata vähintään vuoden vankeusrangaistus ja jota koskeva esitutkinta tai syyteharkinta on kesken taikka josta henkilö on syytteessä tai jonka johdosta henkilö on etsintäkuulutettu. Rikosylikomisario D:n ja Poliisihallituksen näkemysten mukaan sillä seikalla, kirjattiinko rikosilmoitus epäilyistä pahoinpitelyrikoksesta vai ei, ei ole ollut suoranaista merkitystä tapahtumien kululle. Voin yhtyä tähän näkemykseen, sillä on hyvin kyseenalaista, olisiko tuossa tilanteessa, ilmoituksen kirjaamisesta huolimatta, voitu vielä ratkaista, onko asiassa syytä epäillä rikosta.

Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että vaikka poliisilaitoksella ei olisikaan viikonloppuna mahdollisuutta tehdä passeihin liittyviä hallinnollisia päätöksiä, tämä olisi arvioni mukaan ollut kuitenkin mahdollista heti seuraavana arkipäivänä, mikäli asia olisi arvioitu kiireelliseksi.

3.2.3

Lapsikaappauksesta ja sen ehkäisystä

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan *kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Sopimuksen 4 artiklassa todetaan myös, että sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.*

Ulkoasianministeriö, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhdessä Kaapatut Lapset ry:n kanssa tehneet esitteen kansainvälisestä lapsikaappauksesta. Esite on tarkoitettu ohjeeksi vanhemmille sekä samalla oppaaksi viranomaisille kansainvälisissä lapsikaappaustilanteissa. Ohje on luettavissa oikeusministeriön kotisivulla www.om.fi. Esite on päivitetty 15.3.2012.

Esitteessä todetaan, että ihmisten välinen kansainvälinen kanssakäyminen on viime vuosikymmeninä lisääntynyt ja kehityksen ennakoitaan jatkuvan. Tämä lisää osaltaan ulkomaalaisten kanssa solmittujen avio- ja avoliittojen määrää. Vastaavasti myös avio- ja avoerojen määrä tulee lisääntymään. Tähän liittyy myös lisääntynyt riski, että jompikumpi vanhemmista vievät lapsensa pois tutusta kasvuympäristöstä, pahimmassa tapauksessa ulkomaille. Lisäksi todetaan, että Suomi kuuluu kahteen kansainväliseen yleissopimukseen, eli ns. *Euroopan neuvoston sopimukseen* sekä *Haagin sopimukseen*, joiden avulla pyritään kansainvälisten lapsikaappausten ennalta ehkäisemiseen sekä kaapatun lapsen turvalliseen ja nopeaan palauttamiseen. Lapsikaappausta hoitaa eri viranomainen riippuen siitä, mihin valtioon lapsi on viety. Oikeusministeriö toimii keskusviranomaisena ja sen kuuluu huolehtia lapsikaappaussopimuksen mukaisista tehtävistä. Oikeusministeriö voi antaa ohjeita palautushakemuksen tekemiseksi ja ulkoasiainministeriö voi taas avustaa kaappauksen selvittämisessä.

Näkemykseni mukaan varsinaisen kaappauksen ehkäisyn voidaan silti katsoa kuuluvan lähinnä paikallisviranomaisille, kuten sosiaaliviranomaisille ja poliisille. Lähtökohtaisesti lapsen huoltajan tulisi luonnollisesti ilmoittaa mahdollisesta lapsikaappausepäilystä viranomaisille, jotta he voisivat toimia. Oikeusministeriön esitteen mukaan lapsikaappaus tapahtuu useimmiten yllättäen, mutta kaappausta voi edeltää lisääntynyt kiista lapsen kasvatuksesta, riitainen avioero, erimielisyys lapsen huollosta ja tapaamisesta, muuttoaiheet tai selväsanaisten kaappauksella uhkaaminen.

Tapoja toimia kaappauksen estämiseksi on useita. Kiiretapauksissa poliisi ja ulosottomies voivat ottaa lapsen välittömästi haltuunsa maastaviennin estämiseksi. Tällaisesta menettelytavasta on säädetty lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 48 a §:ssä (jälj. *lapsenhuoltolaki*). Tämän lain mukainen turvaamistoimi on kuitenkin siinä mielessä viimesijainen keino estää lapsikaappausta, että se voidaan suorittaa ainoastaan, jos asia on niin kiireinen, että huoltaja ei voi estää maastaviemisen pyytämällä lapsenhuoltolain 17 §:ssä tarkoitettua väliaikeista määräystä.

Myös sosiaaliviranomaisilla on lapsenhuoltolain mukaan mahdollisuus ääritilanteissa päätyä *lapsen kiireelliseen sijoitukseen*. Muita keinoja voivat olla passien peruuttaminen tai lähestymiskielto. Lähestymiskiellosta todetaan kuitenkin, että sen soveltamisesta lapsikaappausten ehkäisemisessä on toistaiseksi vain vähän kokemuksia.

Pidän ongelmallisena, jos näin vaativien asioiden hoitaminen jää yksittäisen poliisimiehen antamien neuvojen ja ohjeiden varaan. Tehokas lapsikaappauksen ehkäiseminen on hyvin pitkälti kiinni paikallisviranomaisten toiminnasta ja tehokkaasta viranomaisyhteistyöstä. Keinoja lapsikaappauksen estämiseksi löytyy useista eri laesta ja käytännön soveltamistilanteet voivat käsitykseni mukaan olla usein vaikeita ottaen huomioon muun muassa tilanteiden kiireellisyys. Pitäisin edellä mainitun perusteella perusteltuna, että Poliisihallitus arvioisi valtakunnallisen ohjeistuksen laatimistarvetta lapsikaappaustilanteita varten.

Pyydän Poliisihallitusta ilmoittamaan minulle 30.8.2013 mennessä, mihin toimenpiteisiin asia mahdollisesti antaa aihetta.

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni käsityksen vaatimuksesta passien palauttamiseksi ja kokonaistilanteen arvioinnista vanhempi rikoskonstaapeli C:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan lisäksi edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen valtakunnallisesta ohjeistuksen tarpeellisuudesta Poliisihallituksen tietoon. Pyydän Poliisihallitusta ilmoittamaan minulle 30.8.2013 mennessä, mihin toimenpiteisiin asia mahdollisesti antaa aihetta.

Kantelu ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.